

رامیز مهدی‌اف

جمهوری آذربایجان:
مطالبات دورهٔ جهانی شدن

درسهای گذشته، حقایق امروز و افقهای آینده

ترجمه:

رضاجلیلی‌نیا - رعنا فرامرزی

سرشناسه:	مهدی‌یف، ر.ا. Mekhtiev, R.E.
عنوان و نام‌پدیدآور:	جمهوری آذربایجان، مطالبات دوره جهانی شدن: درسهای گذشته، حقایق امروز و افقهای آینده. باکو (2005) / مهدی‌اف رامیز؛ ترجمه
رضا جلیلی‌نیا،	
مشخصات نشر:	رعنا فرامرزی.
مشخصات ظاهری:	انتشارات نویداسلام، 1390.
شابک:	320 ص: 22*29 س.م.
یادداشت:	978-964-176-086-3
موضوع:	Azerbaijan: Qloballasma dovrunun telebleri compiler: عنوان اصلی:
موضوع:	آذربایجان (جمهوری)
شناسه افزوده:	آذربایجان (جمهوری) — سیاست و حکومت — 1991
شناسه افزوده:	جلیلی‌نیا، رضا، مترجم
رده‌بندی کنکره:	فرامرزی، رعنا، 1346 — مترجم
رده‌بندی دیویی:	1390 4 19 / 692/3 DK
	947/54

• نشانی قم: خیابان ارم، پاساژ قدس، طبقه همکف، پلاک ۱۱۱، تلفن: ۷۷۴۳۴۶۲

• جمهوری آذربایجان، مطالبات دوره جهانی شدن •

نویسنده: رامیز مهدی‌اف

مترجم: رضا جلیلی‌نیا، رعنا فرامرزی

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

تاریخ و نوبت چاپ: اول ۱۳۹۰

چاپ و lithography: نویداسلام قم (۷۳۰۱۵۸۱)

ناشر: نویداسلام

قیمت: ۸۰۰۰۰ ریال

ISBN: 978-964-176-086-3

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۷۶-۰۸۶-۳

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

کتاب «جمهوری آذربایجان: مطالبات دوره جهانی شدن» به بحث پیرامون مسائل شکل‌گیری جمهوری آذربایجان در شرایط جهانی شدن می‌پردازد.

پژوهش به تحلیل عمیق توسعه اجتماعی، اقتصادی و سیاسی معاصر جمهوری آذربایجان پرداخته و عملاً در دوره دگرگونیهای جهانی، ایجاد نظم نوین جهانی و تأثیر فزاینده روندهای سیاسی بر جوامع در حال گذار در اواخر قرن بیستم و اوایل قرن بیست و یکم تلاشی آینده‌نگرانه در راستای تنویر راههای توسعه دول و جمعیتها به شمار می‌رود. این کتاب به تحلیل مسائل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی حکومت و جامعه جمهوری آذربایجان معاصر می‌پردازد. در این اثر حقایق جدید دنیای در حال جهانی شدن از صافی اندیشه گذشته و ضمن بازیابی معنایی، تأثیرات غرب و جهان مدرن بر جمهوری آذربایجان معاصر مورد بررسی قرار می‌گیرد. مؤلف به بررسی فراگیر دموکراتیزه شدن در کشورهای عضو شوروی سابق نیز پرداخته و به منظور تعیین مسیر کلی اصلاحات و روندهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جمهوری آذربایجان راههای استفاده از اندیشه‌های غرب و سطح مقبولیت این اندیشه‌ها مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. طیف مخاطب این اثر، فیلسوفان، مورخین، سیاستمداران، اقتصاددانان، جامعه‌شناسان، کارشناسان مسائل بین‌الملل، دانشجویان و اساتید، همچنین علاقه‌مندان به تاریخ معاصر و من‌جمله جوامع در حال گذر می‌باشد.

«متأسفانه روندهای جاری پس از کسب استقلال جمهوری آذربایجان، کشورمان را در لبه پرتگاه قرار داده بود. بحرانهای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و نظامی حکمرانی می‌کرد. اراضی جمهوری آذربایجان در حال تسخیر توسط نیروهای اشغالگر ارمنی بود. کشور را موجی از آنارشیزم و هرج و مرج فرا گرفته بود. جنگ داخلی در گرفته بود. اقتصاد کاملاً متلاشی گشته بود. تنزل اقتصادی رخ داده در سالهای مذکور کشور را در وضعیت سختی قرار داده بود.

در چنین وضعیت وخیمی قدرت درک والای ملتمان یک بار دیگر خودنمایی نمود. با اصرار و تأکید ملت، رهبر ملی‌مان به آذربایجان مراجعت نمود. وضعیت نامطلوب خاتمه پذیرفت. ثبات و آرامش اجتماعی برقرار گشت. تمامی قوای مسلح غیرقانونی خلع سلاح گردیدند. در یک معنا جمهوری آذربایجان وارد مرحله توسعه شد.»

برگزیده‌ای از سخنرانی الهام علی‌اف رئیس‌جمهوری آذربایجان در مراسم دهمین سالگرد «قرارداد قرن» به تاریخ ۲۰ سپتامبر ۲۰۰۴.

فهرست مطالب

۷.....	خطاب به خوانندگان
۱۱.....	پیشگفتار
۲۱.....	فصل اول: سرنگونی اتحاد جماهیر شوروی: واقعیتهای جدید و امکانات نوین
۵۹.....	فصل دوم: مدرنیزاسیون جمهوری آذربایجان: راههای توسعه
۸۳.....	فصل سوم: جامعه و دولت در دوره جهانی شدن
۱۴۹.....	فصل چهارم: استراتژی سیاسی و اقتصادی جمهوری آذربایجان مستقل
۲۲۳.....	فصل پنجم: حاکمیت و مخالفت: رقابت در جهت توسعه
۲۶۹.....	فصل ششم: دموکراسی به مثابه راهی برای توسعه حکومت و جامعه
۳۱۷.....	درباره نویسنده

خطاب به خوانندگان

تاریخ دوستدار تکرر است، زیرا در مسیر عروج به بالاترین نقطه مارپیچ در حال پیشروی می‌باشد. از این روی نیز جهت پیش‌بینی صحیح آینده می‌باید گذشته را همواره به خاطر داشته باشیم. منظره تکامل انسان از آغازین نقطه پیدایش نیز تا به امروز چنین بوده و هست. نتیجتاً نیز تکرار مجدد یک اشتباه فاجعه‌ای بیش نبوده و مصداق عدم درک حقایق می‌باشد. از نظر ژان ژاک روسو: «گاهی اوقات ضربه به هدف اصابت نمی‌نماید، لکن نیت از هدف باز نمی‌گردد». در زمان کار بر روی این اثر، نیت من برآمدن از عهده دو وظیفه وابسته به یکدیگر - تنویر گذشته و اندیشه در پیرامون چگونگی آینده بوده است. برخی از اوقات، عدم نگرش سطحی به مسائل پیرامون و بررسی این حوادث در بستر روندهای تاریخی جهانی، درک این رویدادها را ساده‌تر می‌سازد. تجمیع تمامی مسائل و معضلات روز و نیز توسل به اصول منکر وحدت مسیر توسعه اجتماعی در درک واقعیات امروزیں مثمر ثمرتر خواهد بود.

بشر امروز در دوران دگرگونیهای جهانی به سر می‌برد. تغییر الگوهای موجود، آغاز «موج سوم» الوین تافلر، صعود پیشرفتهای علمی-فنی و در نهایت تضعیف نقش دول ملی و افزایش جوامع اهمیت تشکلهای فراملی تمامی موارد فوق، سیمای انسان معاصر و همچنین ساختارهای سیاسی از قبیل «دولت و دولتمداری» را با تغییراتی بنیادین مواجه می‌سازد. از نظر اینجانب نسلهای آینده به اندازه ما تحت تأثیر ایدئولوژی نخواهند بود. به موازات این

امر، روشن است که از نظر نسلهای آینده، حکومت نیز از جایگاه مقدس امروزین برخوردار نخواهد بود. پیش‌گوییهای بسیاری در این زمینه وجود دارد. هر چند متحمل نمی‌نماید که ملل جهان استقلال کشورهای خود را فدای نظام حاکمیت جدید جهانی بنماید. از دیگر روی گناه پدید آمدن این دگرگونی در شعور جمعی را نیز نباید به پای پدیده جهانی شدن نوشت. جهان از زمانی بسی دورتر، کوچک شدن را آغاز کرده و ساکنانش به همدیگر وابسته‌تر شده‌اند. نامه‌ها در یک چشم به هم زدن از قاره‌ای به قاره دیگر ارسال می‌گردند، محاسبات مالی در چند دقیقه به انجام می‌رسند. شعور انسان در سایه توسعه فنون و فن‌آوریهای جدید بشریت را از عرصه‌ای که نسل امروز در آن به سر می‌برد به عرصه‌ای با تفاوت‌های بسیار فاحش منتقل می‌سازد.

اکنون نه تنها نظم نوین جهانی که نظام جدیدی برای حیات نیز در حال شکل‌گیری است. مفاهیمی چون «دولت الکترونیک» در جوامع اطلاعاتی به عرصه ظهور می‌رسند. تمامی این موارد تنها سیاسی نبوده و در تمایلات اقتصادی و علی‌الخصوص فرهنگی ریشه دارد. جهان از منظر ارزشهای فرهنگی و جهان‌شمول به وحدت می‌گراید. از این روی نیز می‌توان به بحث در پیرامون مسائل ژئو سیاسی، ژئو اقتصادی، ژئو فرهنگی و حتی ژئو تاریخی پرداخت. به عبارت دیگر روند جهانی شدن هر روز بیشتر تحقق می‌یابد و می‌توان گفت که تمامی راههای مواصلاتی کره خاکی نیز از منظر ارزشهای فرهنگی و مدنی به یکدیگر نزدیک‌تر می‌شود.

خطری که یکی از قاره‌ها در معرض آن قرار می‌گیرد برای سایر اعضای زمین نیز خطرناک می‌گردد. هیچ دولت متمدنی نسبت به حمله تروریستها به آمریکا در ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ بی تفاوت نماند. از این روی، ما نیز ضمن مشارکت در اندوه قربانیان ترور، پابندی خویش بر ایده‌آل‌های بشری را نیز اثبات نموده و در ائتلاف بین‌المللی بر علیه تروریسم دوشادوش سایر ملل جهان ایستادیم. این اصل بار دیگر تغییر جهان در برابر چشمانمان را به اثبات می‌رساند.

اگر پیش از این خطر در نفس وجود جهان دوقطبی پنهان بوده و بحران کارائیب به مثابه رودروئی دو ابرقدرت جهانی بزرگ‌ترین خطر ممکن به شمار می‌رفت، هم‌اکنون منبع

و مأخذ مخاطرات عظیم جهانی از جغرافیای خاصی برخوردار نبوده و متأسفانه این منابع خطر، عاری از هر گونه پابندی به اخلاق بشری می‌باشند. نگاهی به گذشته‌های نه چندان دور آشکار می‌سازد که خطر تروریسم تنها از جنبه جغرافیای وسیع آن حائز اهمیت نمی‌باشد. این امر برای همگان خطرناک به شمار می‌رود. دنیا رو به تغییر نهاده و رفته رفته ابعاد جدیدی روی می‌نماید. معیارهای زمانی جدیدی به عرصه ظهور می‌رسند. لازم به یادآوری است که ترسی که در ششم آگوست سال ۱۹۴۵ بر بشر مستولی گشته بود، بار دیگر در ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ بر جان وی ریشه برافکند. انسان با رجوع به تاریخ درک عمیق تری نسبت حوادث کنونی خویش می‌یابد. لکن این درک زمانی معنا و مفهوم می‌یابد که، ما پس از درک گذشته و بررسی ابعاد آن به اتخاذ استراتژی صحیح و مناسبی نائل آییم.

تاریخ جمهوری آذربایجان، همچون هر دولت دیگری، صفحاتی هم غم‌بار و هم درخشان را در خود جای داده است. سقوط دولت در اوایل قرن بیستم از فجایع ملی تاریخ ما به شمار می‌آید.

کسب دوباره استقلال کشور که شهروند تمام عیار بودن را به اتباع کشور و نسلهای آینده آن نوید می‌داد، از دستاوردهای بزرگ کشورمان به شمار می‌آید. جایگزینی صفحات فاجعه‌بار تاریخ با صفحات درخشان آن از عوامل متعددی همچون اراده سیاستمداران و برنامه‌های دقیق و سنجیده آینده‌نگرانه تأثیر می‌پذیرد.

در طول زمان نگارش این کتاب حوادث متعددی در جمهوری آذربایجان به وقوع پیوسته است. از این روی نیز مکرراً رجوع به نگاه‌های پیشین و تغییر در آنها الزامی قلمداد شده است. این روندی دشوار می‌نمود لکن از آنجا که من با علاقه پای در این راه نهاده بودم شاخصه‌های بزرگتر اقتصادی کشور در کتاب درج گردیده است. دستاوردهای آن در عرصه بین‌المللی مورد اشاره قرار می‌گیرد و امکان بحث در پیرامون ابعاد حقیقی وقایع اجتماعی امکان‌پذیر می‌گردد. من بار دیگر دریافتم که روند جاری در جمهوری کشور را در مسیر رشد و ترقی به سمت تثبیت هدایت می‌نماید. اکنون که کار نگارش کتاب به پایان رسیده این سخن رئیس جمهوری اسبق فرانسه والری ژیسکار دستن را به خاطر

می‌آورم که «هیچ جمعیتی در صورت عدم برخورداری از ایده آلهایی که روح در کالبد وی بدمد و به دور از اصول روشنی که راهبر وی در مسیر پیش‌روی باشد، امکان حیات نخواهد یافت». تمامی تلاش جامعه جمهوری آذربایجان در ده سال اخیر معطوف به شکل‌گیری بوده است. این همان ایده‌آلی است که، تمامی آحاد ملت اندیشه و مرام خود را به سمت آن جهت‌گیری نموده‌اند.

بی‌شک ایده‌آلها با گذشت زمان تغییر می‌یابد. زیرا توسعه جامعه در نفس خود روندی بسیار دینامیک می‌باشد. لکن من یقین قطعی حاصل نموده‌ام که، ایده‌آلها هر چقدر هم که تغییر یابد ایده‌آل جمهوری آذربایجان مستقل همواره بعنوان اصلی ثابت در میان ملت جمهوری آذربایجان با بر جا خواهد ماند. تشکیل دولت مستقل جمهوری آذربایجان نیز در سایه حیدر علی‌اف ممکن گردیده است. تجارب رهبری و قابلیت‌های بالای وی نه تنها موجب تشکیل دولت در شرایطی بسیار دشوار و پیچیده گردید. در عین حال این امکان را فراهم نمود تا همه ما خود را به بسان عضوی با حقوق برابر در جامعه بین‌الملل احساس نماییم.

در کتاب به مسائل بسیار گسترده‌ای پرداخته شده است. لکن چنانکه جورج ستاینند منتقد اظهار می‌دارد: «پردازش به مسائل کلی در صد نیل به جوابهای اشتباه را بالا می‌برد. عدم طرح سؤالات نیز به ایجاد محدودیت در بازه ادراک می‌انجامد.» از این روی نیز من در طرح سؤالات کوشیده‌ام تا به بسیاری از آنها پاسخ گویم. دیگر مسائل نیز از جانب تاریخ پاسخ داده خواهد شد. کار ما تنها منحصر به پاسخگویی به برخی سؤالات روی داده در طی روندهای جاری نمی‌باشد همه چیز وابسته به جریان صحیح رویدادها در مسیری است که جمهوری آذربایجان را روبه پیشرفت سوق می‌دهد. این امر را نیز تنها در بستر زمان می‌توان مشاهده نمود و ما در آن زمان خواهیم توانست به تحلیل درست مسائل جاری پردازیم.